

การวิเคราะห์ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทย
ของครูชนก สาคริก
AN ANALYSIS OF CHANOK SAGARIK'S PERSPECTIVES AND
THAI MUSICAL TRANSMISSION METHODS

นางสาวปัทมยา เสี่ยงประเสริฐ *

Papitchaya Seangprasert

ดร.ดเนียญา อุทัยสุข **

Dneya Udtaisuk, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาประวัติและความเป็นตัวตนของครูชนก สาคริก 2) วิเคราะห์ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ การสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัยและนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูชนก สาคริกเป็นผู้สืบทอดสายตระกูล ศิลปบรรเลงและได้รับการปลูกฝังด้านการสอนและคุณธรรมจากครอบครัว ส่งผลให้ครูชนก สาคริก มีบุคลิก ความสนใจและความเป็นครูที่เป็นเอกลักษณ์ 2) ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการปฏิบัติตน ได้แก่ การทำงานให้เต็มที่และดีที่สุด ทำโดยไม่หวังผลและทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีกระบวนการ คือ ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง เผยแพร่ดนตรีสู่สาธารณะ ผลิตสื่อออนไลน์ เผยแพร่ธรรมะและก่อตั้งมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ ด้านการสอน แบ่งเป็น การอนุรักษ์ คือ ปลูกฝังดนตรีไทยให้กับเด็ก รักษาภูมิปัญญาของคนรุ่นก่อนและรักษาระเบียบจารีตที่เป็นมา โดยใช้กระบวนการ จัดทำ การดนตรีไทย อนุรักษ์ทางเพลงของครูหลวงประดิษฐไพเราะ อนุรักษ์ระบบโน้ตตัวเลข 9 ตัวและจัดพิธีไหว้ครู และ การพัฒนา คือ การเปลี่ยนวิธีการนำเสนอดนตรีไทยสู่สังคม เผยแพร่ผ่านสื่อและเทคโนโลยี โดยประยุกต์เครื่องดนตรีอื่นๆ มาบรรเลงเพลงไทย พัฒนาสื่อการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี พัฒนาเทคนิคและวิธีสอน ประพันธ์เพลงและพัฒนาตำรา บทความและเอกสารต่างๆ ด้านการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนเก่ง ดีและเรียนรู้ดนตรีไทยอย่างมีความสุข ให้เก่ง โดยใช้วิธีการสอนและสื่อที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน และฝึกให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดและถ่ายทอดได้ ให้ดี โดยการสอดแทรกมารยาท คุณธรรม คุณค่าของดนตรีและวัฒนธรรม ให้มีความสุข โดยเน้นให้ผู้เรียนสนุก ผ่อนคลาย อบอุ่น และผูกพัน เน้นความรักความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: Piyakhim1@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: noonnin@yahoo.com

ISSN 1905-4491

Abstract

The objectives of the present study are 1) to study the background and identity of Chanok Sagarik, and 2) to analyze perspectives and the Thai musical transmission methods of Chanok Sagarik by qualitative research with data collected from documents, articles and interviews. The data were interpreted, inferentially concluded and presented in written form.

The results are that 1) Chanok Sagarik was a descendant of the Silpabanlang family and was passed on the tradition of teaching and sense of morality from his family. This gave Chanok Sagarik a unique personality, interest and teaching style. 2) The perspectives and Thai musical transmission methods of Chanok Sagarik are divided into 3 parts. First is behavior, which refers to dedication, doing one's best in work without expecting anything in return and living in a socially responsible manner. For him, the process involved being a role model, promoting music, producing online materials, practicing Dharma, and establishing the Luangpraditphairor Foundation. Second is teaching which is divided into *conservation* i.e. passing on Thai music to children, preserving the past generations' knowledge and customs by creating Thai musical cartoons, conserving Luangpraditphairor's songs and the nine-musical note system, and organizing the Wai Khru (paying respect to teachers) ceremony. The other aspect of teaching is *development* by changing the way to present Thai music to society through media and technology by adapting other musical instruments for Thai songs, developing teaching materials with technology, developing techniques and teaching styles, writing songs, and developing textbooks, articles and documents. Third is developing competent, good and happy Thai musical instrument learners. *Competent* students are developed by combining different teaching styles using a variety of materials appropriate for the learners. These train students to master the understanding and pass on their knowledge. *Good* students are developed by teaching manners, morality, and appreciation of the value of music and culture. *Happy* students are developed by emphasizing the learner's enjoyment, relaxation, warmth, and attachment. Also, Chanok Sagarik focuses on love and understanding and giving students equal opportunities to express themselves.

คำสำคัญ: ทักษะ/ กระบวนการถ่ายทอด/ดนตรีไทย/ ชนกร สาคกริก

KEYWORDS: PERSPECTIVES / TRANSMISSION METHODS / THAI MUSICAL/CHANOK SAKARIK

บทนำ

ดนตรีไทย เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีโครงสร้างและระเบียบแบบแผนเป็นของตนเอง เช่น เครื่องดนตรี วงดนตรี บทเพลง คีตกวี บทบาทและโอกาสในการบรรเลง วิธีปฏิบัติเครื่องดนตรี (นภดล ทิพย์รัตน์, 2544) ซึ่งแบบแผนต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเจริญทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชาติไทยได้เป็นอย่างดี ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นวิชาการแขนงใดของไทย ล้วนแต่อยู่ในลักษณะการสืบทอดวิชาการโดยระบบมุขปาฐะทั้งสิ้น การสืบทอดความรู้ทางดนตรีไทย ถือว่าเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งในวัฒนธรรมของชาติไทย ใช้วิธีการสืบทอดการสอนผ่านการบอกเล่าด้วยปากของครู ที่เรียกว่า มุขปาฐะ มากกว่าการเขียนหรือจดบันทึก โดยใช้การถ่ายทอดจากครูโดยตรง ด้วยวิธีการเลียนแบบจากความทรงจำ (กวิญทิพย์ บรรยายกิจ, 2545; บุญช่วย โสวัตร, 2539; อานันท์ นาคคง, 2550) ในด้านแหล่งการเรียนรู้ที่ตัวครูเป็นสำคัญ ซึ่งการสอนดนตรีไทย อาจแบ่งได้เป็นการสอนโดยตรง ได้แก่ การต่อเพลงให้โดยตรง โดยครูจะเรียกมาต่อทั้งวง แต่ละคนต้องประจำเครื่องดนตรีของตนเอง เมื่อได้ต่อเพลงแล้วก็ซ้อมให้แม่นยำโดยครูเป็นผู้รับหน้าที่โดยตรง และการสอนโดยอ้อม เป็นการสอนในสถานการณ์จริง เวลาไปบรรเลงตามสถานการณ์นั้นๆ ทำให้ลูกศิษย์ทราบว่า

เพลงนั้นใช้เล่นในพิธีใด เรียนรู้จากการอบรมสั่งสอนของผู้ใหญ่และเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งทำให้ศิษย์รับการถ่ายทอดอย่างไม่รู้ตัว (พระยาอนุนานราชชน, 2515)

ในปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก เนื่องจากความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ความเจริญทางการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ สามารถส่งผ่านถึงกันได้อย่างรวดเร็ว กิจกรรมและปัญหาทางสังคม เหตุการณ์บ้านเมือง แฟชั่นการแต่งกาย สิ่งบันเทิง ตลอดจนแนวคิดและการกระทำต่างๆ สามารถถ่ายทอดมายังประเทศไทยได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังได้รับวัฒนธรรมตะวันตกที่ล้นไหลเข้ามา ผสมกับความเจริญทางวัตถุ ทำให้เยาวชนและผู้ใหญ่มีค่านิยมทางวัตถุมากกว่าจิตใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทย ทำให้ศิลปวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งดนตรีไทยที่ทำหน้าที่ชักล่อมผู้คนและหล่อหลอมสังคมก็ถูกทอดทิ้งด้วย (ปัญญา รุ่งเรือง, 2545; สงบศึก ธรรมวิหาร, 2534)

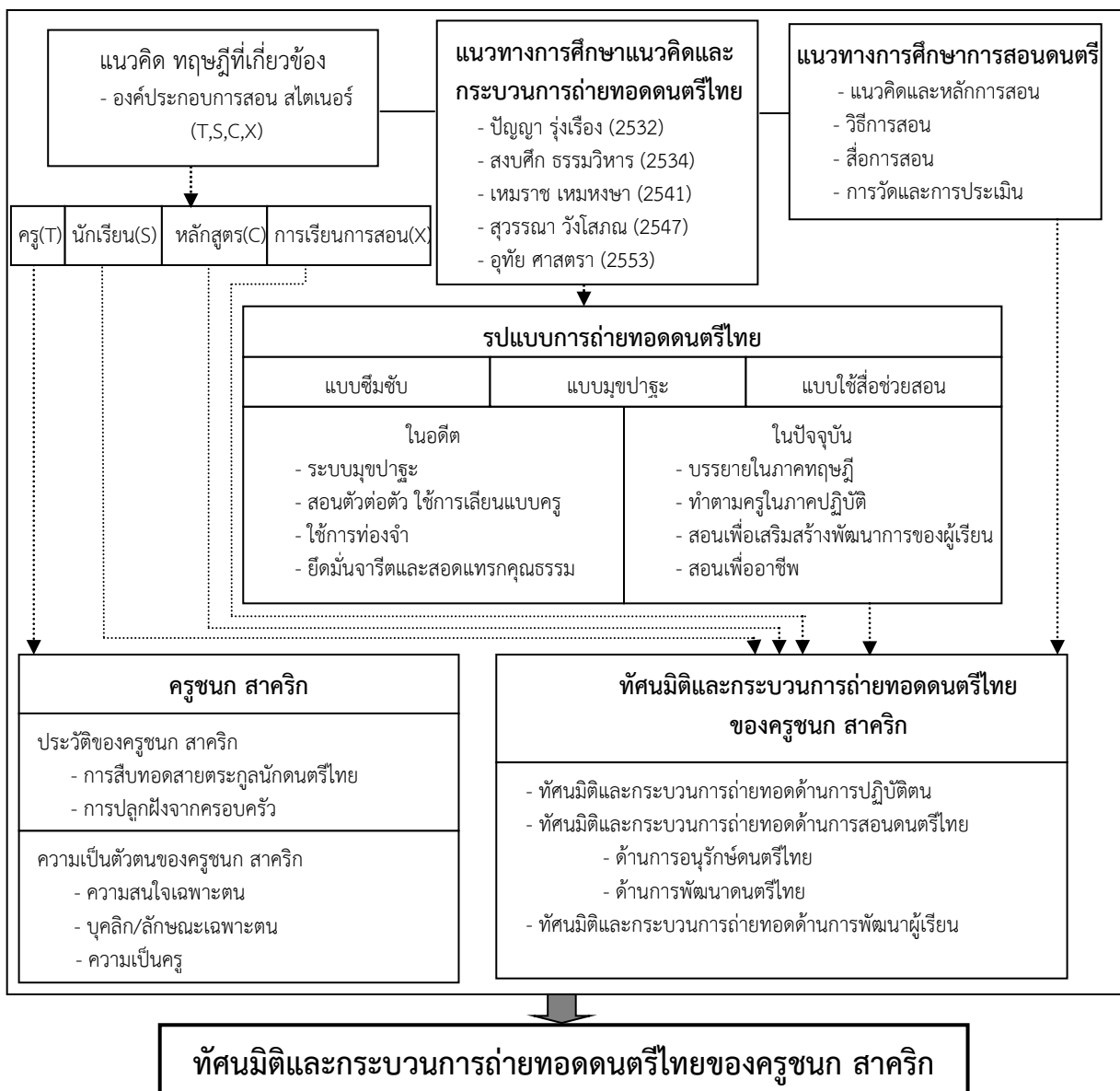
เมื่อสังคมไทยได้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง ดนตรีไทยได้รับเอาแบบแผนในเชิงการบันทึกงานวิชาการอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรมมากขึ้น (บุญช่วย โสวัตร, 2539) ทำให้การศึกษาดนตรีไทยปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างชัดเจน การศึกษาดนตรีไทยปัจจุบันเข้ามาอยู่ในสถานศึกษา มีการตั้งเป็นหลักสูตรเป็นชั้นๆ มีการสอนแบบบรรยายในภาคทฤษฎีและการสอนโดยใช้ความจำ สอนเฉพาะทางของเครื่องดนตรีโดยให้ผู้เรียนตามอย่างครูในภาคปฏิบัติ การสอนดนตรีไทยในปัจจุบัน นอกจากจะสอนเพื่ออาชีพและการเป็นครูดนตรีไทยแล้ว ยังคำนึงถึงพัฒนาการทางดนตรีของผู้เรียนและสมรรถภาพด้านต่างๆ ของผู้เรียนด้วย โดยให้ความสำคัญกับช่วงวัยของผู้เรียนและปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนมากที่สุด (ปัญญา รุ่งเรือง, 2532; อุทัย ศาสตรา, 2553) การเปลี่ยนแปลงของสังคมเหล่านี้ ส่งผลให้บทบาทของครูในสังคมปัจจุบันต้องเกิดการผสมผสานแนวคิดในการรักษาองค์ความรู้เดิมและปรับเปลี่ยนให้ก้าวทันต่อสังคมมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องหลักการ แนวความคิด จิตวิญญาณแห่งความเป็นครู รูปแบบและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สอดคล้องกับสังคม รวมทั้งปรับเทคนิค วิธีการสอนที่มุ่งเน้นและคำนึงถึงผู้เรียนมากยิ่งขึ้นด้วย เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความรักในดนตรีไทย ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีไทยให้อยู่สืบไป

บุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดดนตรีไทยที่มีผลงานทางด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาดนตรีไทย ท่านหนึ่งคือ ครูชนก สาคริก ครูดนตรีไทยสายตระกูล “ศิลปบรรเลง” มีศักดิ์เป็นหลานตาของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้ศึกษาดนตรีไทยกับคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง (บุตรคนโตของหลวงประดิษฐไพเราะฯ) และจากมารดา คือ ครูบรรเลง สาคริก ตั้งแต่เยาว์วัย ทำให้มีความรอบรู้ในการบรรเลงเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายครบทั้งวง ปัจจุบันเป็นครูผู้สอนดนตรีไทยของมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ซึ่งทำการสอนมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยเปิดสอนดนตรีให้กับบุคคลทั่วไปที่สนใจ ใช้การถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อการสอนที่ออกแบบและประดิษฐ์ขึ้นโดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องควบคู่การพัฒนาวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนให้ตรงกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้วยเทคนิคที่คิดค้นขึ้นเฉพาะตัวและพัฒนา ปรับปรุงให้เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีแนวคิดและตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างชัดเจน การถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการที่กล่าวมานี้เป็นจุดแข็งที่สำคัญสร้างชื่อให้กับชมรมดนตรีไทยมาจนถึงปัจจุบัน (วิมาลา ศิริพงษ์, 2534; นันทิกา ชันบุญ, 2553) ซึ่งทำให้มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะฯ มีลูกศิษย์หลากหลายช่วงวัยและสามารถจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาผู้เรียนได้มาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง

ดังนั้น การศึกษาชีวประวัติและความเป็นตัวตนของครูชนก สาคริก ประกอบกับการวิเคราะห์ด้านทัศนมิติของครู ชนก สาคริก จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยในอดีตและปัจจุบัน อีกทั้งยังทำให้เห็นว่าสมควรที่จะอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีไทยต่อไปได้อย่างไร เพื่อให้เห็นภาพรวมของกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สมบูรณ์ที่สุด จากที่กล่าวมาทั้งหมด เห็นได้ว่า ครูชนก สาคริก เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านการสอนดนตรีไทย และเป็นนักคิด นักพัฒนาดนตรีไทยที่สมควรนำมาศึกษาวิเคราะห์ในด้านทัศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยเพื่อนำมาเป็นตัวอย่างของครูผู้ถ่ายทอดดนตรีไทย อีกทั้งรวบรวมและเผยแพร่ เป็นต้นแบบและเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีไทยให้มีความเป็นวิชาการและเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ตามแผนภาพไว้ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติและความเป็นตัวตนของครูชนก สาคริก
2. เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติและวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งแบ่งวิธีการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอนได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร งานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการวิจัย โดยแบ่งหัวข้อ ได้ดังนี้

- 1.1 เรื่องแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอน
- 1.2 เรื่องการสอนดนตรี
- 1.3 เรื่องการถ่ายทอดดนตรีไทย

ขั้นที่ 2 กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants)

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก ดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครูชนก สาคริก

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ลูกศิษย์และผู้ปกครอง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มลูกศิษย์ คัดเลือกนักเรียนสัมภาษณ์เป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน คือ กลุ่มระดับชั้นประถมศึกษา กลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กลุ่มระดับอุดมศึกษา และกลุ่มศิษย์เก่า รวมทั้งหมด 15 คน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1) เป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยกับครูชนก สาคริก โดยตรงอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี

2) เป็นสมาชิกชมรมดนตรีไทยมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

กลุ่มผู้ปกครอง

คัดเลือกสัมภาษณ์ผู้ปกครองจำนวน 4 คน ซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1) เป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยกับครูชนก สาคริก โดยตรงอย่างต่อเนื่อง เป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี

2) เป็นผู้ปกครองของนักเรียนที่ติดตามการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด

ขั้นที่ 3 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบวิเคราะห์เอกสาร บทความและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร บทความและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก โดยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและจัดหมวดหมู่ของเอกสาร บทความ โดยตีความตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดที่ตั้งไว้

3.2 แบบสัมภาษณ์

ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีการกำหนดคำถามและประเด็นในการสัมภาษณ์ไว้อย่างชัดเจน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ

ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ครูชนก สาคริก เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open-ended) โดยศึกษา ข้อมูลทั่วไปและประวัติส่วนตัว ด้านทัศนคติในการถ่ายทอดดนตรีไทย กระบวนการในการถ่ายทอดดนตรีไทย

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์นักเรียนและผู้ปกครอง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ทั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended) และปลายปิด (Close-ended) ซึ่งสร้างหลังจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ครูชนก สาคริก โดยศึกษาข้อมูลทั่วไป ข้อมูลด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ข้อมูลด้านทัศนคติที่มีต่อครูและกิจกรรมการเรียนการสอน

3.3 แบบบันทึกภาคสนาม

ใช้การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) โดยใช้แบบบันทึกภาคสนาม (สุรางค์ จันทวานิช, 2552) โดยผู้วิจัยเข้าไปศึกษาโดยตรงกับครูชนก สาคริก

3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีทั้งหมด 4 ฉบับด้วยกัน คือ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ครูชนก สาคริก แบบสัมภาษณ์นักเรียนและผู้ปกครอง และแบบบันทึกภาคสนาม โดยนำเครื่องมือไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3.5 การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) คือ เวลา สถานที่และบุคคล และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (methodological triangulation) และนำข้อมูลที่ผ่านการตีความและเรียบเรียงแล้ว กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทบทวนความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลจากข้อมูลจากเอกสาร บทความและสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ การสัมภาษณ์ครูชนก สาคริก ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ของนักเรียน ผู้ปกครอง และข้อมูลจากการสังเกตการเรียนการสอน และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดกลุ่มข้อมูล (Clustering) และประมวลข้อมูลเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างข้อสรุป (สุภางค์ จันทวานิช, 2551)

ขั้นที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ใช้การตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analysis induction) และนำเสนอเป็นความเรียง โดยการพรรณนาความ (Descriptive) มีภาพและตารางประกอบ ในประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของครู ประกอบด้วย

1) ชีวิตประวัติของครูชนก สาคริก ประกอบด้วย การสืบทอดสายตระกูลนักดนตรีไทย และการปลูกฝังจากครอบครัว

2) ความเป็นตัวตนของครูชนก สาคริก ประกอบด้วย ความสนใจเฉพาะตน บุคลิก/ลักษณะเฉพาะตน และความเป็นครู

5.2 การวิเคราะห์ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก ประกอบด้วย

1) ด้านการปฏิบัติตน 2) ด้านการสอนดนตรีไทย 3) ด้านการพัฒนาผู้เรียน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก พบว่าครูชนก สาคริกมีทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีทัศนคติในการปฏิบัติตนในด้านการงานและการสอนที่ดี มีทัศนคติในการสอนดนตรีที่เน้นการอนุรักษ์ดนตรีไทย และการพัฒนาดนตรีไทย มีทัศนคติในการถ่ายทอดดนตรีไทยโดยเน้นการพัฒนาผู้เรียน 3 ด้าน คือ ให้ผู้เรียนมีความเก่ง เป็นคนดี และเรียนรู้ดนตรีไทยอย่างมีความสุข ซึ่งทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก มีพื้นฐานและได้รับการปลูกฝังมาจากครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ประวัติและความเป็นตัวตนของครูชนก สาคริก

1.1 ประวัติทั่วไปของครูชนก สาคริก

ครูชนก สาคริก (ครูตึก) เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2489 เป็นบุตรคนที่ 4 (คนสุดท้อง) ของพระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคริก) และนางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) เป็นน้องชายคนเล็กในสายตระกูล “สาคริก” มีศักดิ์เป็น “หลานตา” ในสายสกุล “ศิลาบรรเลง” ของท่านครูหลวงประดิษฐ

ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เนื่องจากรดา คือ ครูบรรเลง สาคริก เป็นบุตรคนที่ 2 ของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) รองลงมาจากคุณหญิงชื่น ศิลปบรรเลง ครูชนกจึงได้มีโอกาสศึกษาและเรียนรู้วิชาดนตรีไทยจากรดาและญาติในสายตระกูลนักดนตรีไทย

ภาพครูชนก สาคริก

1.1.1 ด้านการสืบทอดสายตระกูลนักดนตรีไทย

การสืบทอดสายตระกูลนักดนตรีไทยของครูชนก สาคริก สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงของการเรียนรู้ทางดนตรี คือ ช่วงซึมซับบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วงซาบซึ้งบุคคลต้นแบบที่มาจากครอบครัว และช่วงเสริมสร้างจิตสำนึกของครอบครัวนักดนตรี

ช่วงซึมซับบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้

ช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่ครูชนก สาคริก อยู่ในวัยเด็ก และไม่ได้สนใจเรียนดนตรีไทยมากนัก แต่ได้รับการปลูกฝังด้านดนตรี ได้อยู่ในบรรยากาศของบ้านดนตรี ซึ่งทำให้ครูชนก สาคริกได้รู้ ได้ยิน และได้เห็นเป็นประจำ โดยเฉพาะในงานพิธีไหว้ครู ซึ่งครอบครัวสายตระกูลศิลปบรรเลงเน้นย้ำและปลูกฝังให้ลูกหลานเข้าร่วมอยู่เสมอ ทำให้ครูชนก สาคริกค่อยๆ ซึมซับความเป็นนักดนตรีและได้รับการปลูกฝังเรียนรู้สิ่งต่างๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยมุ่งเน้นให้ลูกหลานของสายตระกูล ค่อยๆ ซึมซับความเป็นนักดนตรีและปลูกฝังการเรียนรู้ด้านการเคารพครู โดยเข้าร่วมพิธีไหว้ครูดนตรีไทยเป็นประจำทุกปี ซึ่งครูได้จดจำรายละเอียดต่างๆ จากการได้ยิน ได้ฟังและเห็นบรรยากาศเหล่านี้ กลายเป็นพื้นฐานและปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูชนก สาคริก เกิดจิตสำนึกในการเรียนรู้ดนตรี และจิตสำนึกของการเป็นทายาทครูดนตรีไทยในปัจจุบัน

ช่วงซาบซึ้งบุคคลต้นแบบที่มาจากครอบครัว

ช่วงนี้ เป็นช่วงที่ครูเกิดการเรียนรู้ดนตรีจากบุคคลในครอบครัว เริ่มมาจากความประทับใจในเสียงขิมในการประกวดดนตรี จนเกิดเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้อยากเรียนดนตรี ครูชนก สาคริก ได้เรียนรู้ดนตรีจากคุณแม่ (ครูบรรเลง สาคริก) เป็นคนแรก โดยฝึกเรียนขิม ตั้งแต่จำเริญ วิธีตี ซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากท่านตาหรือคุณพ่อของท่าน ซึ่งครูชนกสามารถเรียนรู้ได้ดีและรวดเร็ว ทั้งยังได้รับพื้นฐานทางดนตรีจากคุณแม่ (ครูบรรเลง) และคุณป้า (คุณหญิงชื่น) ซึ่งบุคคลทั้งสองเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและส่งเสริมการเรียนดนตรีของครูชนก สาคริก โดยได้รับการสนับสนุนและการสอนจากครอบครัวเป็นสำคัญ นับเป็นการวางรากฐานทางดนตรีที่ครบถ้วน ทั้งการบรรเลงเครื่องดนตรี การบรรเลงเครื่องประกอบจังหวะ การขับร้องและการอ่านเขียนโน้ตครบกระบวนการศึกษาดนตรี ซึ่งทำให้ครูชนก เกิดความซาบซึ้งในเสียงดนตรีและซาบซึ้งในกระบวนการเรียน

การสอนที่ได้ต้นแบบมาจากครอบครัว รวมทั้งได้รับประสบการณ์ทั้งในบทบาทของผู้เรียนและผู้ช่วยสอนด้วย นับเป็นการเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบที่สมบูรณ์

ช่วงเสริมสร้างจิตสำนึกของครอบครัวนักดนตรี

ช่วงนี้ เป็นช่วงที่ครูชนก สาคริก เกิดจิตสำนึกในการที่เป็นทายาทของครอบครัวดนตรี เพราะครูชนก สาคริก เป็นทายาทหรือเป็นหลานของครูหลวงประดิษฐไพเราะ ซึ่งเป็นครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพอย่างมากในวงการดนตรีไทย การที่ครูชนก สาคริก ได้เห็นนักดนตรีมากมายให้ความเคารพยกย่องบุคคลในครอบครัวของตนส่งผลให้ครูชนก สาคริก ได้เกิดจิตสำนึกของความเป็นครอบครัวดนตรี เกิดความละอายใจถ้าจะละทิ้งดนตรีไทย ส่งผลให้ลูกหลานที่ไม่รู้เรื่องดนตรี เกิดความละอายและเกิดจิตสำนึกบางอย่างที่ทำให้ครูชนก สาคริก เลือกที่จะศึกษาดนตรีไทยและเรียนรู้ดนตรีไทยเพิ่มขึ้น และอยากที่จะช่วยสืบทอดเจตนารมณ์ทางดนตรีไทยของครอบครัว ซึ่งจิตสำนึกนี้เป็นแรงขับที่สำคัญที่ทำให้ครูชนก สาคริก ได้ศึกษาดนตรีไทยและกลายเป็นครูดนตรีไทยของสายตระกูล “ศิลปบรรเลง”

แต่อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มต้นทางดนตรีไทยของครูชนก นั้นมาจากความสมัครใจ มิใช่การบังคับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ครอบครัวดนตรีไทยตระกูลศิลปบรรเลงเน้นย้ำและปลูกฝังให้ผู้เรียนเลือกเรียนดนตรีไทยด้วยใจรักอย่างแท้จริง

1.1.2 การปลูกฝังจากครอบครัว

เนื่องจากครอบครัวของครูชนก สาคริก เป็นครอบครัวตระกูลนักดนตรีไทย ดังนั้น การปลูกฝังจากครอบครัวจึงเป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเป็นตัวตนของครูชนก สาคริก เป็นอย่างมาก ซึ่งแนวคิดต่างๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่ครูชนก สาคริก ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและครอบครัว อันเป็นรากฐานสำคัญที่ครูนำมาเป็นแนวคิดที่เป็นหลักในการปฏิบัติและนำไปสู่การถ่ายทอดให้กับผู้เรียนในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่แนวคิดในด้านคุณธรรมและแนวคิดในการถ่ายทอดดนตรี

แนวคิดด้านคุณธรรม

คุณธรรมที่สายตระกูลศิลปบรรเลง ให้ความสำคัญและถ่ายทอดให้กับครูชนก สาคริก ได้แก่

- 1) *ความเป็นสุภาพบุรุษ* โดยการแสดงออกที่ไม่ก้าวร้าว การไม่อวดตัว เน้นการวางตัวที่ดี ซึ่งแนวคิดนี้ได้มาจากท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)
- 2) *ความมีระเบียบวินัยและการรักษาสัจจะ* แนวคิดนี้ได้มาจากพระมหาเทพกษัตรสมุห (เนือง สาคริก) คุณพ่อของครูชนก สาคริก ซึ่งเน้นย้ำเนื่องจากท่านเป็นมหาเถรเล็กหลวง ในรัชกาลที่ 6
- 3) *การตรงต่อเวลาและความเป็นนักดนตรีที่ดี* ซึ่งเป็นมารยาทของการเป็นนักดนตรีที่ดี โดยการรักษาคำพูด ให้เกียรติผู้ฟัง ให้เกียรตินักดนตรีด้วยกัน ซึ่งแนวคิดนี้ได้มาจากนางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) คุณแม่ของครูชนก สาคริก

แนวคิดด้านการถ่ายทอดดนตรี

แนวคิดด้านนี้ ถือเป็นส่วนสำคัญที่เป็นต้นแบบของการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก ในปัจจุบัน ได้แก่ ด้านการรับศิษย์ การสอน และหลักการสอน 18 ข้อ

- 1) *การรับศิษย์* โดยใช้หลักการที่ว่า ไม่บังคับแต่ต้องสมัครใจที่จะเรียน และการไม่โฆษณาหรือชักชวน โดยมีกติกาในการรับสมัครที่ว่า ถ้าเป็นศิษย์ จะต้องเรียนด้วยใจรัก ต้องช่วยสืบทอดและเป็นผู้ที่ว่ากล่าวตักเตือนได้
- 2) *การสอน* โดยใช้หลักการที่ว่า ไม่ยึดติดแบบเก่า ริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ ได้ ภายใต้วรรณธรรมไทย

เน้นโลกทัศน์ที่เปิดกว้าง และยึดลูกศิษย์เป็นที่ตั้ง คือ มองความสามารถของลูกศิษย์แต่ละคนตามสภาพของผู้เรียน

3) ใช้หลักการสอน 18 ข้อ ซึ่งเป็นเคล็ดลับการเรียนดนตรีไทย ที่ครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานและศิษย์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ เตรียมให้ครบ 3 ดี รู้จักฟังเสียงทั้ง 5 ประการ “มีความแม่นยำ 5 ประการ และเรียนรู้มนต์เพลง 5 ประการ

1.2 ความเป็นตัวตนของครูชนก สาคกริก

ความเป็นครูที่ดี จึงควรที่จะมีลักษณะเฉพาะด้านอื่นๆ ด้วย เพื่อเป็นส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ ความสนใจเฉพาะตัว บุคลิกภาพ และความเป็นครู

1.2.1 ความสนใจเฉพาะตัว

1) *ธรรมะ* ครูชนก สาคกริก มีความสนใจในธรรมะเป็นอย่างมาก ทั้งการศึกษาศาสนะด้วยตนเอง ความเชื่อจากเหตุการณ์ต่างๆ การนำหลักการของพระพุทธศาสนายึดถือและปฏิบัติ นอกจากนี้ครูได้เผยแพร่ธรรมะและใช้หลักการของธรรมะถ่ายทอดให้กับลูกศิษย์ในการสอนดนตรี

2) *เทคโนโลยี* ครูเป็นผู้ที่ใฝ่รู้ ศึกษาเรื่องราวต่างๆ ผ่านการใช้เทคโนโลยี เป็นสื่อ ทั้งวีดีโอ อินเทอร์เน็ต เผยแพร่ดนตรีไทย โดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลาง เพื่อให้ผู้ชมได้รับรู้และเผยแพร่ดนตรีต่อสังคม ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการสร้างผลงานการประดิษฐ์สื่อการเรียนการสอน ออกแบบสื่อออนไลน์ ให้แตกต่างจากการนำเสนอโดยทั่วไป

1.2.2 บุคลิกและลักษณะเฉพาะตน

1) *รักการถ่ายทอด* ครูชนก สาคกริก เป็นผู้ที่รักในการถ่ายทอดเป็นอย่างมาก โดยครูใช้วิธีการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านการเล่า การบรรยาย และการอธิบาย ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย

2) *ใจดี* ความใจดีของครู จะแฝงไปด้วยความจริงใจ การให้ ความเสียสละ ซึ่งทำให้นักเรียนและผู้ปกครองมีความสุข ไม่เครียดในการเรียนดนตรี

3) *ชอบหาความรู้อยู่เสมอ* ครูเป็นผู้ที่ชื่นชอบการหาความรู้อยู่เสมอ สามารถเรียนรู้และหาความรู้ได้ด้วยตนเองและศึกษาจากผู้อื่น อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ครูสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดทางด้านการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

1.2.3 ความเป็นครู

1) *เอาใจใส่ต่อศิษย์* ครูมีความเอาใจใส่ต่อลูกศิษย์ โดยเฉพาะในเรื่องการเรียนการสอนทักษะดนตรี โดยครูจะสังเกตและแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนแต่ละคน เพื่อดูความพร้อมในการเรียนรู้รายบุคคล

2) *ให้กำลังใจและชมเชย* ครูเป็นผู้ให้กำลังใจเมื่อนักเรียนฝึกฝน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการเรียน และชมเชยศิษย์ที่มีพัฒนาการ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดกำลังใจในการเรียนดนตรี

3) *มีความเมตตากรุณาต่อศิษย์* ครูเป็นผู้ช่วยเหลือยามที่นักเรียนเดือนร้อนหรือมีปัญหา โดยการเสียสละเวลาในการสอนและรับฟังปัญหาและเรื่องราวต่างๆ ของนักเรียนอยู่เสมอ

2. ทศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคกริก

2.1 ทศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดด้านการปฏิบัติตน

ทศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดด้านการปฏิบัติตนครูชนก สาคกริกได้มาจากการบ่มเพาะปลูกฝังจากครอบครัว การปฏิบัติตนที่ดีจะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ

ทัศนมิติด้านการปฏิบัติตน

1) *ทำทุกอย่างให้เต็มที่และดีที่สุด* ครูมีความตั้งใจในการทำสิ่งต่างๆ เป็นอย่างมาก โดยยึดหลักปฏิบัติที่ว่า ทำทุกอย่างให้เต็มที่ เต็มกำลังความสามารถอย่างดีที่สุด มีความทุ่มเทกับการทำงาน การเรียนการสอนดนตรี รวมทั้งเป็นผู้ที่เต็มที่ในทุกๆ เรื่อง

2) *ทำโดยไม่หวังผล* ครูได้แสดงออกถึงแนวคิดในการปฏิบัติตนที่ชัดเจนในการทำงาน โดยครูชนก สาคริก ไม่หวังผลประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น ทำทุกอย่างไม่ยึดติดกับผลที่จะได้รับ ทำให้ครูชนก สาคริก ดำรงตนอย่างมีประโยชน์และมีความสุข

3) *ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม* ครูมีความมุ่งมั่นในการเผยแพร่ความรู้ พัฒนาการเรียนการสอน และนำไปเผยแพร่ให้บุคคลอื่นและนำไปเป็นแบบอย่าง เป็นผู้ให้เห็นคุณค่าของตนเองและคิดว่าคนเราเกิดมา ต้องทำประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งครูได้สอนดนตรี เผยแพร่ดนตรี และเผยแพร่ธรรมะที่ครูสนใจและเชี่ยวชาญ มาเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นมากที่สุด

กระบวนการถ่ายทอดด้านการปฏิบัติตน

1) *ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างกับศิษย์* ในด้านการทำงานดนตรี โดยการประพฤติตนเป็นแบบอย่าง ตั้งใจทำงาน เห็นได้จากการที่ครูไม่หยุดนิ่งในการผลิตสื่อการเรียนการสอน การพัฒนาการสอน ที่ต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรม

2) *เผยแพร่ดนตรีสู่สาธารณะ* ครูใช้วิธีการเผยแพร่ความรู้ผ่านกิจกรรมทางดนตรีประเภทต่างๆ อันได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ การจัดการแสดง สื่อบันทึกเสียง สื่อทีวี (รายการบัญชีดนตรี)

3) *ผลิตสื่อออนไลน์* โดยการใช้การถ่ายทอดผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นช่องทางการเผยแพร่ กิจกรรม สารและการเรียนการสอนผ่านสื่อสมัยใหม่ โดยเผยแพร่ความรู้ดนตรีไทยออกสู่สาธารณะและมุ่งเน้นเป้าหมายที่เยาวชนไทย ซึ่งใช้ชื่อว่า Thaikids (www.thaikids.com)

4) *เผยแพร่ธรรมะ* ครูใช้หลักการถ่ายทอดการปฏิบัติตนและการดำรงตนที่ดี ด้วยวิธีการจัดทำหนังสือ อุปมาอุปไมยในธรรมะ ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมคำเปรียบเปรยสิ่งต่างๆ กับหลักธรรมะ โดยเผยแพร่และนำมาใช้ในการเรียนการสอน

5) *ก่อตั้งมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)* เพื่อให้เป็นองค์กรที่สนับสนุน ฟื้นฟู อนุรักษ์ และเผยแพร่ดนตรีไทยและให้ความอนุเคราะห์แก่กุลเก้านักดนตรีไทยผู้ที่สนใจดนตรีไทย

2.2 ทัศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดด้านการสอนดนตรีไทย

ครูชนก สาคริก ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดดนตรีไทยทั้งแบบอนุรักษ์ของเดิมและแบบพัฒนา ครูใช้วิธีการและปรับเปลี่ยนเครื่องดนตรีในการเรียนการสอนที่หลากหลาย นอกจากนี้แนวคิดดังกล่าวเป็นเอกลักษณ์ของชมรมดนตรีไทยมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ในปัจจุบัน

2.2.1 ด้านการอนุรักษ์ดนตรีไทย

ทัศนมิติด้านการอนุรักษ์ดนตรีไทย

1) *ปลูกฝังดนตรีไทยให้กับเด็ก* โดยใส่ความเป็นไทยผ่านสื่อหนังสือการ์ตูน เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก และชื่นชอบดนตรีไทยตั้งแต่เด็ก เพื่อเป็นการไม่ส่งเสริมให้เด็กรับวัฒนธรรมอื่นมากเกินไป

2) *รักษามิวสิคยูทียาของคอนุ่นก่อน* หมายถึง 50 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ดงามแล้วในยุคหนึ่ง ได้แก่ เพลงสำคัญต่างๆ เช่น เพลงเดี่ยว เพลงพิธีกรรม โดยการเรียนรู้อย่างถูกต้อง

3) รักษาระเบียบ จารีตที่เป็นมา ซึ่งต้องศึกษาพิธีการ แนวคิดต่างๆ ที่สืบทอดและปฏิบัติตามตามเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษและรักษาความเป็นไทยเดิม โดยการรักษาความเป็นไทยไว้ 70% และเปลี่ยนแปลงได้ไม่เกิน 30%

กระบวนการถ่ายทอดด้านการอนุรักษ์ดนตรีไทย

1) จัดทำการ์ตูนดนตรีไทย โดยครูชนก สาคริกเป็นผู้ออกแบบและวาดตามแนวคิดในการปลูกฝังดนตรีไทยตั้งแต่เด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องราวของดนตรีไทยไปพร้อมกับความสนุกสนาน ความสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ดนตรีไทยตั้งแต่ต้นรากของวัฒนธรรม

2) อนุรักษ์ทางเพลงของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้แก่ เพลงเดี่ยว เพลงพิธีการต่างๆ ซึ่งครูเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องอนุรักษ์ไว้ ซึ่งทางเพลงมีมากมายหลายร้อยเพลง โดยครูชนก สาคริกให้ความสำคัญกับการบันทึกโน้ตเป็นทางเพลงตามเครื่องดนตรีแต่ละชนิด

3) อนุรักษ์ระบบโน้ตตัวเลข 9 ตัว ซึ่งครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้คิดค้น โดยครูชนก สาคริกได้นำโน้ตตัวเลข 9 ตัวมาใช้ในการเรียนการสอนตามโรงเรียนและสถานที่ต่างๆ ที่ครูชนก สาคริกดำเนินการสอน และที่มูลนิธิดนตรีไทยมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

4) จัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทยเป็นประจำทุกปี โดยครูชนก สาคริกเน้นย้ำให้ผู้เรียนดนตรีไทยทุกคน เข้าร่วมพิธีไหว้ครูดนตรีไทยเป็นประจำทุกปีและให้ผู้ต่อเพลงเดี่ยว เข้าร่วมพิธีไหว้ครูก่อนทุกครั้ง เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของพิธีการไหว้ครูและการเคารพต่อครูดนตรี

2.2.2 ด้านการพัฒนาดนตรีไทย

ทัศนมิติด้านการพัฒนาดนตรีไทย

1) ไม่เปลี่ยนหลักการแต่เปลี่ยนวิธีการ โดยการปรับวิธีการนำเสนอ ปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยยึดหลักการเดิม

2) นำดนตรีไทยเผยแพร่ผ่านสื่อและเทคโนโลยี เพื่อให้มีคนรู้จัก คนฟัง คนเล่นมากยิ่งขึ้น เป็นการเคลื่อนไหวตามจังหวะของสังคม

กระบวนการถ่ายทอดด้านการพัฒนาดนตรีไทย

1) การประยุกต์นำเครื่องดนตรีอื่นๆ มาบรรเลงเพลงไทย เพื่อเพิ่มความแปลกใหม่และความน่าสนใจให้กับดนตรีไทย โดยการนำเครื่องดนตรีต่างชาติมาร่วมบรรเลงกับเครื่องดนตรีไทยอย่างกลมกลืน

2) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์ดนตรีไทยต่างๆ สื่อออนไลน์ อุปกรณ์ดนตรีอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

3) พัฒนาเทคนิคและวิธีการสอน โดยการคิดค้นแบบฝึกต่างๆ เพื่อพัฒนาฝีมือทางดนตรีให้กับนักเรียน

4) การประพันธ์เพลงขึ้นใหม่ ซึ่งครูชนก สาคริกได้เผยแพร่และใช้ในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาฝีมือของนักเรียน

5) การพัฒนาตำรา บทความและเอกสารการสอนต่างๆ โดยครูได้คิดค้นและพัฒนาอย่างเป็นระบบและเผยแพร่สู่สาธารณะ

2.3 ทัศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดด้านการพัฒนาผู้เรียน

ครูชนก สาคริกให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียน 3 ด้าน คือ ให้ผู้เรียนมีความเก่ง เป็นคนดี และเรียนรู้ดนตรีไทยอย่างมีความสุข

ทัศนมิติด้านการพัฒนาผู้เรียน

- 1) *ให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งในด้านทักษะทางดนตรีไทย* ซึ่งเน้นความเก่งตามสภาพการรับรู้ของนักเรียน มุ่งเน้นถึงศักยภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ ทั้งด้านความคิดและฝีมือ โดยหาวิธีเสริมและฝึกทักษะ มีประสบการณ์หลายด้านและรู้รอบเกี่ยวกับเรื่องดนตรีทั้งหมด
- 2) *ให้ผู้เรียนเป็นคนดี* ซึ่งเรียนควบคู่กับคุณธรรม เน้นความเสียสละ มารยาท การช่วยเหลือเกื้อกูล มีจริยธรรมของการเป็นนักดนตรีที่ดี เห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียน
- 3) *ให้ผู้เรียนเรียนรู้ดนตรีไทยอย่างมีความสุข* โดยเรียนด้วยความสมัครใจ ตั้งใจที่จะเรียนรู้ โดยให้ความรู้สึกรอบอ้อมเหมือนอยู่บ้าน พร้อมทั้งความสนุกสนานในการเรียนรู้

กระบวนการถ่ายทอดด้านการพัฒนาผู้เรียน

- 1) *กระบวนการถ่ายทอดให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง* ครูชนก สาคริก ใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ฝึกให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิด ใช้วิธีการที่หลากหลาย ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้ถ่ายทอดได้
- 2) *กระบวนการถ่ายทอดให้ผู้เรียนเป็นคนดี* ครูชนก สาคริก ใช้กระบวนการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในการเรียนการสอน สอนมารยาท และสอนให้เห็นคุณค่าของดนตรีและวัฒนธรรม
- 3) *กระบวนการถ่ายทอดให้ผู้เรียนเรียนรู้ดนตรีไทยอย่างมีความสุข* ครูชนก สาคริก ใช้กระบวนการถ่ายทอดที่เน้นให้ผู้เรียนสนุก ผ่อนคลาย สร้างความอบอุ่นและผูกพันเหมือนครอบครัว เน้นความรัก ความเข้าใจ และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาและวิเคราะห์ทัศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก ผู้วิจัย ได้นำเสนอประเด็นต่างๆในการอภิปรายผล ได้ดังนี้

- 1) จากการศึกษประวัติของครูชนก สาคริก พบว่า การสืบทอดดนตรีไทยของตระกูลศิลปบรรเลง มุ่งเน้นความสมัครใจเป็นสำคัญ บุคคลที่จะได้รับการถ่ายทอดดนตรีไทยของสายตระกูลนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีใจรัก ทางดนตรี ถึงแม้ว่าจะเป็นลูกหลาน แต่ถ้าไม่สมัครใจก็ไม่จำเป็นต้องเรียน ซึ่งจะเห็นว่า ครูชนก สาคริก เป็นผู้ขอเรียนดนตรีด้วยตนเอง อันเนื่องจากเกิดแรงบันดาลใจในการเรียนดนตรีจริงๆ สิ่งนี้ทำให้การเริ่มต้น การเรียนดนตรีของครูชนก สาคริก มาจากความรักและความชอบอย่างแท้จริง ส่งผลให้เมื่อครูชนก สาคริก อยู่ในสถานะของครูผู้ถ่ายทอดดนตรีไทย ครูจึงพิจารณาการรับศิษย์ด้วยวิธีการไม่บังคับ ไม่เชื่องขวน เป็นสำคัญ
- 2) บุคคลในครอบครัวของครูชนก สาคริก ไม่ได้เรียนดนตรีเป็นวิชาชีพ รวมถึงตัวครูชนก สาคริกด้วย สิ่งเหล่านี้เกิดจากแนวคิดของบรรพบุรุษ ที่ว่า สนับสนุนให้สมาชิกเรียนดนตรีแต่ไม่ให้เอาเป็นวิชาชีพ เอาดนตรี เป็นส่วนเสริมศักยภาพในด้านต่างๆของตนเองและสืบทอดสิ่งที่บรรพบุรุษได้ทำไว้ (ชนก สาคริก, 2537 อ้างถึง ใน นันทิกา ชันบุญ, 2553) แนวคิดนี้ส่งผลให้ครอบครัวของครูชนก สาคริก ไม่ได้เรียนดนตรีเป็นวิชาชีพ ครูได้นำเอาความรู้ที่เรียนในศาสตร์สาขาอื่นมาประยุกต์ใช้ รวมทั้งความชอบส่วนบุคคลมาเป็นส่วนเสริมด้าน ต่างๆ โดยเฉพาะด้านแนวคิด เช่น แนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านตรรกะต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นส่วนเติมเต็มให้ครูเป็นครูดนตรีที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
- 3) ครูชนก สาคริก เป็นบุคคลที่สืบทอดความเป็นดนตรีไทยแบบแผน ทั้งการปฏิบัติและทฤษฎี ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน สามารถผสมผสาน

หลักการและทฤษฎีต่างๆ ของสองยุค คือ แบบอดีตและแบบปัจจุบัน ได้เป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้ทำให้การเรียนการสอนของครูชนก สาคริก เป็นไปได้อย่างลงตัวและกลมกลืนกับสังคม เห็นได้จากครูสามารถจัดการเรียนการสอนดนตรีให้กับเด็กตั้งแต่อนุบาล จนถึงรุ่นผู้ใหญ่ โดยใช้เทคนิค กระบวนการ วิธีการและผลิตสื่อที่รองรับกับผู้เรียนแต่ละวัย อีกทั้งมีวิธีการสอนและการใช้ภาษา บุคลิก ที่สามารถเข้ากับเด็กและผู้ใหญ่ได้ทุกวัย ความหลากหลายของการสอนของครูชนก สาคริก นับเป็นจุดเด่นที่ทำให้มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะฯ มีผู้เรียนจำนวนมากและหลากหลายช่วงวัย ซึ่งครบถ้วนตามกระบวนการถ่ายทอดดนตรี

4) นักเรียนที่มาเรียนส่วนใหญ่ ล้วนแต่เป็นนักเรียนที่มีความพร้อมสูง เรียนดี ชอบทำกิจกรรมของโรงเรียนและเรียนพิเศษที่พัฒนาความสามารถของตนเองในหลายด้าน ซึ่งผู้ปกครองสนับสนุนและส่งเสริมในการเรียนดนตรีเป็นอย่างมาก ทำให้ครูชนก สาคริก สามารถจัดการเรียนการสอนดนตรีให้เป็นส่วนเสริมศักยภาพและพัฒนาความสามารถของนักเรียนให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยนักเรียนทุกคนจะใช้เวลาในการเรียนอย่างอิสระ บางคนมาอยู่ทั้งวัน เรียนรู้ดนตรีอย่างมีความสุข ซึ่งนักเรียนหลายคนบอกว่า รู้สึกอยากที่จะมาเรียนเสมอ รู้สึกสนุก อบอุ่น มีการเรียนสลับกับกิจกรรม ซึ่งทำให้ไม่เครียด จะเห็นว่าครูเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนดนตรีไทยและกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนชื่นชอบและเรียนรู้ดนตรีไทยด้วยใจรัก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การเป็นครูดนตรีไทยที่ดีและเหมาะสมกับสังคมปัจจุบันนั้น ควรจะมีความรู้รอบทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ อีกทั้งรู้จักศึกษาและนำวิธีการที่สามารถดึงดูดและพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความชอบ ความสนใจในดนตรีไทยให้มากที่สุด โดยอาจใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่และช่วยในการเรียนการสอน แต่ควรใช้ในขอบข่ายที่พอดี ไม่ทำลายความเป็นดนตรีไทย โดยผู้สนใจควรที่จะศึกษาจากบุคคลต้นแบบที่ดีและนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับตนเองและสถานการณ์ต่างๆ ให้เกิดประโยชน์ที่สุด

2. ในการศึกษาทัศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาคริก เป็นต้นแบบของการเป็นครูดนตรีไทยที่ดีท่านหนึ่ง เป็นการเสนอมุมมองในด้านต่างๆ ตั้งแต่เริ่มต้นของการเรียนดนตรีและการจัดการเรียนการสอนดนตรีในรูปแบบของท่าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เป็นการนำเสนอภาพรวมของการเป็นครูดนตรีไทยที่เน้นพัฒนาผู้เรียนอีกทั้ง คำนึงถึงความเป็นตัวตนของครู ซึ่งผู้ที่สนใจควรวิเคราะห์ถึงความเป็นมา รวมทั้งรูปแบบการสอนในภาพรวมของครูชนก สาคริกเป็นสำคัญ

3. งานวิจัยเรื่องนี้ ไม่ได้ทำการวิจัยโดยเจาะลึกการถ่ายทอดเครื่องดนตรีไทยประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่เป็นการศึกษาทัศนมิติของครูและการถ่ายทอดดนตรีไทยในภาพรวมทั้งหมด ดังนั้นหลักการถ่ายทอดเครื่องดนตรีไทยแต่ละประเภทยังเป็นรายละเอียดที่ควรมีการศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาครูชนก สาคริก ในแง่มุมที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดเครื่องดนตรีไทยแต่ละประเภทที่มีรายละเอียดเฉพาะ เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ถ่ายทอดเครื่องดนตรีได้

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง ทัศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดของครูท่านอื่นหรือครูสำนักอื่น เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาทางด้านดนตรีต่อไป

3. ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่องการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอนที่ละเอียดพร้อมทั้งศึกษาแนวคิดต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการผลิตสื่อด้วยเทคโนโลยี

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กวินทิพย์ บรรยายกิจ. (2545). การสอนхим. ใน *สารคดีดนตรีศึกษา*, หน้า 91-107. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภดล ทิพย์รัตน์. (2544). บทบาทและหน้าที่ของхимในดนตรีไทย. *ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 32*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นันทิกา ชันบุญ. (2553). *การจัดการความรู้ทางดนตรีไทย: กรณีศึกษา มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญช่วย ไส้วัตร. (2539). *การปรับตัวดนตรีไทยชั้นสูง*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้ว การพิมพ์.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2532). *การศึกษาแนวความคิดในการสอนเพื่อพัฒนาดนตรีไทยของผู้สอนดนตรีไทยในระดับอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2545). *ดนตรีในวิถีชีวิตไทย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- วิมาลา ศิริพงษ์. (2534). *การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน ศึกษากรณีสกุลพาทย์โกสัลและสกุลศิลปบรรเลง*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สงบศึก ธรรมวิหาร. (2534). *ทัศนคติและวิธีการของมนตรี ตราโมท ในการอนุรักษ์และถ่ายทอดดนตรีไทยและเพลงไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาพื้นฐาน การศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2551). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สุวรรณ วังโสภณ. (2547). *การศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยและญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เหมราช เหมหงษา. (2541). *วิวัฒนาการการถ่ายทอดการบรรเลงจะเข้: การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาพื้นฐานการศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุนานราชธน, พระยา. (2515). *วัฒนธรรมเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, อ้างถึงใน สุวรรณ วังโสภณ. (2547). *การศึกษาวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีประจำชาติไทยและญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎิบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนันท์ นาคคง. (2550). *ดนตรีไทยเดิม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารคดี.
- อุทัย ศาสตรา. (2553). *การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ*. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.